

SCOLA ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: Dr. **A. P. Alexi**, prof. gimn. in Naseudu, **V. Gr. Borgovanu**, prof. prep. in Gherla, Dr. **D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiu, **T. Ceotea**, prof. prep. in Aradu, Dr. **A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof. prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, Dr. **P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m.

Max. Popu,
prof. gimn. in Naseudu.

Vasile Petri,
prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu 4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt a se adresá la redactiune in Naseudu (Nassod, Transilvania).

Naseudu, 22-a Aprile 1880.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr. si tax'a timbrului câte 30 cr. de fie care publicatiune. Scrisori nefrancate nu se primescu, anonime nu se considera.

Despre fondurile scolare comunale din fostululu alu II-lea regimentu de granitia din Ardealu, mai tardiu districtulu Naseudului.

I. Istoricultu infintiarü lorü.

Infintierea fondurilor scolare confesionale din fostulu alu II-lea regimentu de granitia dateza dela anulu 1838. Ele s'au creatu la iniciativ'a fericitului de pia memoria Ioanu Marianu, vicariulu foraneu din valea Rodnei.

A espune istoricultu infintiarü acestoru fundatiuni dupa documente archivalice, si anume pertractarile preliminar cu reprezentantii comunali si decursulu lorü, apoi decisiunile aduse in adunari, este fórté gren, fiindu-cá archivulu vicariulu a caditu prada focului in a. 1849. Totu ce scimü in acést'a privintia se scia din spusele veteranilor contimpurani, precum si din bunavointi'a prea demnului fü alu districtulu Naseudu, a vice-capitanului in pensiune d-lu Florianu cav. de Porcius, care ne-a comunicatu unele trasuri dupa documinte referitóre la infintierea fundatiunilor comunale din districtu.

Se scia, cá pâna la anulu 1838 dreptulu carcimaritului de trei luni de tótna a fostu de totu liberu, adeca fiacare granitiarü avea dreptulu de a vinde pre contulu seu benturi spirituóse fora nici o tacsá séu arenda. Deci cá se póta avea fia-care comuna unu fondu propriu,

din care se se pórté spesele necesari pentru scól'a comunala, care purtá numirea de „scóla comunala nationala“ (National-Gemeinde-Schule) s'a dispusu a se esarendá dreptulu carcimaritului trei-lunariu de tótna (29 Septembre — 31 Decembre) si din arend'a, ce va incurge din fiacare comuna, se se formeze unu fondu scolasticu comunalu pentru respectiv'a comuna.

Pentru efectuirea acestui scopu s'au facutu pertractarile necesari cu comunele in anulu 1837, si propunerile referitóre s'au suscernutu din partea comandai regimentului cu relatiunea din 12 Ianuariu 1838, Nr. 2371 ex 1837 comandai generale militare. Acést'a a inaintatu obiectulu, cu unele propuneri proprii, la consiliulu helieu aulicu (Hofkriegsrath) cu relatiunea din 3 Februariu 1838, Q. 376. Acést'a a incuviintiatu infintierea acelorü fonduri si de odata a aprobatu si propunerile comandai generale militare relative la modulu de administrare a acelorü fonduri, cu rescriptulu d. d. Vien'a 28 Maiu 1838, B. 2087, care s'a intimatu comandai regimentului cu emisulu comandai generale militare d. d. Sibiu 28 Iuliu 1838, Q. 2347 si ambe aceste ordinatiuni s'au comunicatu in copia la tóte companiile prin ordinatiunea regimentului d. d. Naseudu 25 Novembre 1838, U et X. 2283 spre strict'a observare cu urmatórele dispositiuni:

1. Cá in sensulu ambelor ordinatiuni a-

mintite mai sus se se spriginésca din tóte puterile redicarea aceluor fonduri.

2. Cá venitele banesci incurse pâna la sum'a de 200 fl., incependu din lun'a curgátore, in fia-care comuna se se elóce in sume de câte 10—30 fl. la granitarii, din aceeași comuna ori si din alte comune, cari voru avea lipsa si voru fi in stare de a-i replatí pre lânga o garantia preserisa, cu simtiu parintiescu si cu intielep-ciune.

3. Cá fia-care fondu se se administre separat si pupilarmente si banii se se elóce nu pre lânga 6⁰/₀, ci numai pre lânga 5⁰/₀, éra obligatiunile se se suscérna la regimentu spre a-probare.

4. Cá indata ce capitalele singuratece e-locate la privati ar' atinge la olalta sum'a de 200 fl. in o comuna, se se dedica, se se incaseze si se se faca la regimentu numai de câtu aratare, cá de aici se se póta face dispositiuni spre a-se cumperá obligatiuni de statu.

5. Cá ceea-lalta suma sub 200 fl. érași se se elóce la privati, pana va atinge sum'a de 200 fl., in care casu érași se se dedica, cá se se póta cumperá obligatiuni de statu.

6. Cá interesele, ce voru incurge in fia-care anu, se se imparta in dóue parti egali, dintre cari o parte se se adatga la capitalu si intogma cá si ceialalti bani ai fondului se se elóce, éra ceea-lalta parte se se intrebuintieze spre acoperirea speselu curente ale scólei, cá unu ajutoriu pre lânga banii de scóla, ce-i platescu granitarii.

7. Cá capitalulu fondului de odata cu partea de interese, ce se adaugu la capitalu, pâna la atingerea unei sume, carea se statoresee pentru comunele mari cu 4000 fl., pentru cele de mijlocu cu 2500 fl. si pentru celea mici cu 2000 fl. se remâna cá capitalu fundationalu ne-atinsu, dupa care tóta comun'a probabilmente 'si va puté sustiené scól'a din interesele sale.

8. Cá indata ce se va completá capitalulu fundationalu, defiptu pentru fia-care comuna, voru avé se incete si banii de scóla, precum si tóte acele ajutóre ale granitariilor prestate din propriulu loru séu din casele comunale.

9. Cá in sensulu punctelu premerse, pana la completarea fondului, spesele curente de scóla

se se supórte din banii de scóla incasati dupa numerulu familiiloru si din a dou'a parte a intereselu, si unde aceste nu ar' atinge sum'a de lipsa, se se suplinésca ori din casele comunale, ori si se se repartieze pre granitarii dupa càsi.

10. Cá preste acesti bani de scóla, precum si preste tóte spesele pentru scóla, in sensulu ordinatiunei comandai generali din 30 Iuliu 1835, Q. 2615, se se póte ratiuni separate, in care se se faca evidente perceptiunile si erogatiunile.

11. Cá si ratiunile preste banii fonduriloru se se suscérna cu finea anului militariu (31 Octobree) totudeaun'a si de odata cu ratiunile comunale si besericesci, compuse esactu, dupa formulariile comunicate, pentru-cá de o parte se se póta face unu conspectu totalu si alegá la ratiunea scolara, de alta parte cá si aceste ratiuni se se póta supune revisiunei comisariatulu si supra-comisariatulu belicu.

12. Cá aceste ratiuni se se póta purtá mai usioru si fora de a immultí agendele curente ale companiei, este a-se impune compunerea loru la fia-care companie invetiatoriulu, din statiunea companiei, séu fiindu acest'a nedestoinicu, la unu invetiatoriu din o statiune laterala, si in privint'a acést'a a i-se dá instructiunea necesara, care apoi le va compune in totu anulu, pâna a nu se incepe cursulu de scóla, adeca in lun'a lui Octobree.

13. Cá in sensulu acestei ordinatiuni se se póta suportá spesele curente de scóla, precum pâna acum, asia si in viitoriu si pâna la deplin'a completare a capitalulu fundationalu, jumetate din interesele de 5⁰/₀ incurse dela capitalulu fondului, este a se transpune in totu anulu in lun'a lui Octobree din ratiunile fondului in jurnalulu casei comunale si a-se luá in perceptiune in acestu din urma, din cari de odata cu banii de scóla sunt a-se suportá spesele obvenitóre pentru scóla.

14. Este a-se face cunoscutu si de priceputu comunelu, cá Majestatea S'a si autoritatile mai inalte ascépta completarea fonduriloru câtu mai ingraba, cá unu deosebitu folosu alu granitariiloru.

15. Cumcá prin dedicatiuni multiplie si incurgeri, precum si prin inmultirea veniteloru

fondului, capitalulu acestuia si interesele se redica si prin acest'a se micioréza aceea, ce dau granitierii de a mâna, ori se dà din casele comunale, pentru aceea:

16. sunt a-se dá comunelor companiei a IX-a si a XI-a in numele regimentului si a autoritatilor mai inalte laudatóre publice, pentru-cà dirsele posedu capitalele cele mai mari si este de speratu, cà dinsele voru fi cele mai de antâiu, care se voru eliberá dela banii de scóla si dela alte prestatiuni de scóla.

In fine speréza comand'a regimentului, cà d-nii comandanti de companii si de statiuni voru intrebuintiá totu, ce le va fi cu putentia, pentru scopuri de scóla si pentru fondurile acestor'a, prin cari de odata 'si voru câscigá si merite deosebite in servitiulu timpului de pace, purtandu ingrigirea necesara si in acest'a privintia.

De altu-cum se intielege de sine, cà tóte documentele referitóre la fondurile scolare si la spelele pentru scóle, intogma cá cele dela casele comunale si bisericesci, sunt a-se supune aprobarii de aici si asia nici o erogatiune de bani pentru scóle nu se póte face fora de a fi obtienutu mai inainte aprobarea de aici.

Luxetich m. p. colonelu, Molnar m. p. subcolonelu.
(Va urmá).

Autoritatea invetiatorului.

Sub „autoritate“ in sensu generalu intielegemu védi'a, séu puterea impreunata cu védi'a; in sensu mai restrinsu: influintia spirituala, ce o esercita, pe terenulu intelectualu si eticu, puterea preponderanta si indreptatita séu prestatiunile meritóre recunoscute. Déca eugetamu mai deaprópe asupra organismului societatii omenesci, aflamu, ca autoritatea e o necesitate sedita in inim'a omului, in urm'a prea-intieptei dispoziitiuni ale creatorelui. „Cinstesce pre tatalu teu si pre mun'a ta“ e o porunca dumnedicéscá, prin care deoparte s'a impusu, cá datorintia filoru a fi cu stima catra parintii loru, ér de alta parte s'a datu parintiloru dreptulu de a influintiá asupra familiei cu autoritatea loru, cá cu unu mijlocu la atingerea scopului educatiunei. Dela parinti apoi, prin analogia apropiata, a trecutuu acestu dreptu la substitutii acelor'a, la tutori,

invetiatori, invetiatori etc., apoi încâtu popórele séu natiunile nu sunt alta decâtu familii mari, a trecutuu acestu dreptu la dirigatoriile, caror'a sunt incredintiata destinele popóreloru.

Autoritatea dar, dupa prescriptele s. religinni, 'si are de basa vointi'a dumnedicéscá, este deci datorinti'a sânta a ver-caruia a o respectá, càci pe acest'a se baséza ordinea, pacea, liniscea in societatea omenéscá. Manecandu din principiulu, ca ver-care dreptu este in strinsa legatura cu orearii datorintie, de sine urméza, ca despre autoritatea sa nimene nu póte dispune dupa placu, dupa vointi'a sa arbitrara, ci pre aceea are a o considerá cá unu bunu incredintiatu conducerei sale, si a o folosí spre binele celoru ce-i sunt incredintiati, avendu despre acest'a a-si da séma in prim'a linia celui preaputernicu Domnu, ce i-o-a incredintiatu, apoi si omenimei. Precum nu-i este permisu nimenu a abúsá cu autoritatea sa, folosindu-o spre scopuri egoistice, chiar' asia nu-i este permisu nici a o nefolosí, fia din lips'a de energia, fia din caus'a unui liberalismu reu intielesu.

In câtu pentru scóla si invetiatoriu, autoritatea acestuia fácia de elevii sei e de o mare insemnatate pedagogica, asiá câtu se póte dice cu dreptu cuventu, ca o mare parte a rezultatului educatiunei si instructiunei e pendinte dela acest'a. Copilulu, acésta odrasle frageda, dupa ce a pasitu peste pragulu casei parintesci, intrandu in viétia scolastica, privesce cu respectu la invetiatoriuu seu, densulu admira pre maestrulu, ce-lu conduce spre a si câscigá cunoscintie. Invetiatoriuu este pentru elevu unu modelu, pre care acest'a se nisuesce a-lu imitá, e o superioritate, inaintea carcia 'si pléca inim'a s'a, e simbolulu, de a caruia perfectiune se nisuesce a se apropiá. Nisuinti'a de a-si puté insusí cunoscintiele invetiatoriuului, escita in elevu stima si ascultare, insusiri, ce-i sunt mijlóce conducátore la desvoltarea lui spirituala. Asiá ascultarea se pface in natur'a copilului si prin acest'a se descépta in densulu simtiulu de activitate, care 'lu conduce a pretiuf si urmari, ce e bunu, a ignorá si departá, ce e reu. Astfeliu dar' autoritatea invetiatoriuului e o conditiune principala la atingerea scopului educatiunii si instructiunii, e bas'a vietiei scolastice. Déca in sinulu ver-carei

corporatiuni nimic'a nu nutresce mai multu disordinea, neimplinirea celor prescise, cá lips'a de autoritate a conducatoriului, atunci cu dreptu cuventu se póte dice, ca ori-ce mijlóce s'ar folosi in sinulu corporatiunei scolastice, pentru cá scóla se-si ajunga scopulu, acele nu voru puté produce nice unu efectu, déca va lipsí autoritatea invetiatoriului. Nemic'a mai infioratoriu decâtu o scóla, unde autoritatea invetiatoriului nu e faru conducatoriu pentru scolariu intru tóte afacerile sale, nemic'a mai degradatoriu pentru unu invetiatoriu, decâtu pierderea autoritatii inaintea discipulilor sei. Nu e lucru usioru, ba este póte chiar' imposibilu a sustiené ordinulu bunu, adeverat'a disciplina in armata, inaintea trupeii unde puterea bruta, fierulu si foculu, la aparintia, suplinescu aceea, ce denéga inim'a, candu lipsesce autoritatea conducatoriului; cu câtu mai greu inse in scóla, misiunea careia este a atrage inim'a copilului cea frageda, fora de care nu se póte sperá vr'unu resultatu positivu; cáci aci autoritatea nu se póte impune, sil'a remane fora resultatu, devine ridicula. Din aceste urméza, cá a contribuí la dirimarea autoritatii invetiatoriului, insemnéza deoparte a ucide moralmente pre invetiatoriu, ér' de alta parte, sedindu in inim'a copilului ura si dispretiu catra invetiatoriulu seu, a-i tempí boldulu de activitate, a escitá disordinea, neascultarea, aceste vitiuri demoralisatóre. Se póte óre o fapta mai condamnabila?! Durere, esperintiele de tóte dilele ne dau destule esemple de acésta natura. Se privim in genere la poporulu nostru si — lauda esceptiuniloru — vomu aflá pre parinti si neparinti espectorandu-se inaintea copiiloru asupra invetiatoriului si asupra scólei. O! de ar' sei acei nepreceptuti, ca espectoratiunile loru sunt totu atâtea sageti, ce ranescu si inveninéza inim'a frageda a copilului; de ar' cugetá densii, ca prin acele strica invetiatoriului, dar' cu deosebire celui mai scumpu tesauru alu loru de pre parentu, — insusi copiiloru loru.

Dar' se abstragemu pe unu momentu dela poporulu nostru. De si nu e justificabilu, se consideramu inse, ca popovulu judeca si lucra in necunoscentia de causa, pentru-ca densulu reflectandu numai la datorintiele sale, ce le are catra scóla, nu si la resultatele binefacatóre, ce

intre impregiurari favorabile póte produce scóla, o considera de o institutiune ingreunatóre.

Pentru poporu e multu, cându e silitu a dotá pre invetiatoriu cu câte 100—200 fl., bani multi, candu e vorb'a de a se dá spre unu scopu netrebuinciosu; lui i cade greu a provedé scóla cu carti, lemne etc. si mai pre susu de tóte aceste, se simte fórté ingreunatu, ca trebue se-si trimita copii la scóla, in locu de a-i puté folosi la trebuintiele sale economice. Se abstragemu dela poporu, se trecemu la inteleginti'a nóstria, la sufletulu poporului, se vedemu, ce vomu aflá aci. Durere! nu aceea ce s'ar' acceptá. Rari, fórté rari sunt acei membri din inteliginti'a nóstra natiunala, cari se fi cugetatu vr'o data seriosu, ca inaintarea causei invetiamentului e in strinsa legatura cu sustienerea autoritatii invetiatoriului, ba avemu si de acele esemple triste, ca unii „in órb'a loru trufia“ chiar' in neconsiderarea si degradarea invetiatoriloru afla mijlocu pentru inaltiarea loru.

E cunoscutu, ca carier'a invetiatorésca nu e atátu de presarata cu flori, nu e atátu de profitabila, incátu tenerii studinti se rivaliseze spre a o imbracisiá; acestei carieri se dedica mai multu de acei tineri, cari din lips'a de mijlóce nu-si potu continuá studiele, cu scopu de a ajunge mai ingraba la pâne, fia câtu de amara. Invetiatorii nostri apoi, in urmarea impregiurailor, ce i-au indemnatu a se dedicá acestei carieri, in urmarea miserei dotatiunii, cu care e impreunatu postulu de invetiatoriu, in acést'a viétia atátu de predomnita de spiritulu materialu, atátu de egoista, candu omulu mai multu se considera dupa starea lui, de câtu dupa calitatile, ce intrunesce, séu serviciile, ce prestéza omeimei, lucru naturalu ca ocupa unulu din cele din urma locuri in viétia sociala. Aru fi chie-marea inteligintiei nóstre, de a premerge cu esemplulu seu, intru a dedá pre poporu se se intereseze de caus'a invetiamentului, si atunci stim'a catra invetiatoriu va urmá de sine. Dar' precum amu disu si mai susu, rari sunt aceia, cari se dovedésca óre-care interesu viu faéa de invetiatoriu si scóla. In butulu atâtoru legi, in butulu pericleloru, ce ne amenintia, cu durere trebue se marturisim, ca desinteresarea faéa de scóla din di in di se maresce. Ba avemu si

de aceia, cari in locu de a se nisú pentru redicarea autoritatii invetiatoresci, 'si permitu a o atacá pâna si inaintea discipuliloru. Inca ne este viu in memoria regretabil'a impregiurare, candu unu invetiatoriu fu atacatu in scóla de catra unu domnu inteligente, desgre care nu se póte presupune, ca nu posede cunoscienti'a despre valórea autoritatii.*) A atacá pre preutu in altariu, pre comandante inaintea trupei, este óre mai condamnabilu?

Nu se póte negá, ca invetiatoriulu e chie-matu a fi circitoriulu sortii sale, purtarea lui are se fia démna de respectulu comunu; cu tóte aceste influintiele esterne inca 'si au rolulu loru insemnatu.

Datorinti'a nóstra comuna este a conlucrá, cá poporulu nostru se vina la convingerea, ca scóla e o conditiune de viétia pentru densulu, ca sustinerea autoritatii invetiatoriului e in strinsa legatura cu inaintarea causei invetiamentului, cu deosebire astadi, candu invetiatorii nostri, in urmarea impregiurariloru, intre cari se afla scólele, sunt mai espusi, decátu ori candu mai inainte.

Educatiunea femeii.

(Fine.)

Urméza sectiunea VI, carea tractéza despre datorintiele temeii façia de familia si ale fetei façia de parinti. Prin fundarea familiei s'a pusu capetu barbariei. Famili'a stà in strinsa legatura si cu moral'a, asia ca moral'a cresce séu decresce, dupa cumu se stringu séu se desfacu legaturile familiei. Primele principie de moralitate se descépta in familia. Éca necesitatea pentru femeia de a-si cunosce datorintiele familiare! Dela mama invétia apoi si fét'a. In familia, fét'a invétia a-si iubi parintii, a-i onorá si a se aratá multiamitóre catra densii. Conlucrandu si alte persóne la crescerea fetei, ea va observá indata, ca dato-resce si acestora multiamita pentru invetiaturile primite, si fiindu ca despre betrâni se presupune, ca au mai multa esperientia decátu tinerii, sim-timu superioritatea loru spirituala si ne aratamu stimatori si onoratori si catra densii. — In fa-

milia 'si insusiesce fét'a virtutile familiare. Perfectiunea morala inse cere si nutrementu spiri-tualu, care trebuiesce procuratu prin lectura. Cultur'a inimei se manifestéza prin blandetia, amicitate si iubire catra parinti, fratini si amice

Sectiunea VII: femeia ca soçia. Aici se tractéza pe scurtu problem'a relativa la alegerea barbatului. Resultatulu este: a se insoçi cu acela, pre care-lu iubesece si stiméza. De si traimu in seclulu materialismului, totusi nu averea este prim'a conditiune la casatoriá, ci o posi-tiune onorifica, cu care este impreunata atâta avere, câtu se cere pentru asigurarea paniei de tóte dilele. Fét'a, carea cauta pompa si splen-dóre, se insiéla adese ori. Scopulu casatoriei este fericirea propria si sporirea binelui publicu. Datorintiele femeii catra barbatu sunt: a-lu stimulá la activitate; a-i face placuta petrecerea acasa, a fi pastratóre si a nu se incliná vani-tatii; a fi barbatului celu mai bunu amicu si a câsciga tóta increderea lui.

Sectiunea VIII tractéza despre femeia cá m a m a. Aici autórea pretinde dela femeia, cá se se pricépa si se se ocupe bucuróse cu edu-catiunea, carea are se fia morala. Moral'a stà in a face bine; deci invétia-ti copilulu se faca bine! Educatiunea se incepe din léganu si se continua fora intrerumpere pana la maturitatea fisica si libertatea morala. Barbatii mari au avutu mame bune. Iubirea catra copii se nu degenereze in slabiciune; de alta parte inse nici stricteti'a prea mare nu este la locu. Déca esci silita a pedepsí, fà se fia pedéps'a naturala. Invétia copilulu se iubésca binele, si apucandu odata pe calea virtutii, lasa-i totu mai multa libertate in actiune. Unu june maturu trebuie se poséda tóte virtutile familiari si cetatienesci. Fà-lu se intieléga, ca tóta valórea individulu zace in sine insusi. Deprinde pre tineri la ac-tivitate folositóre!

Sectiunea IX tractéza fórté pe scurtu despre raportulu femeii catra servitori si supusi si recomânda a onorá si in servitori demnitatea omenésca. Se ne nevoimu a-i con-duce prin incredere si desvoltandu in ei ambi-tiunea!

Sectiunea X: virtuti comune, femeia cá

*) Acestu casu regretabilu a datu ansa lá tractatulu de façia.
R. S. R.

fica a patriei. Pentru că femeia se poate crește cetățeni buni, trebuie să se intereseze și de cauzele comune, de politica. Și densă a găsesc dreptul și apărare în legile statului. Indiferentismul o eschide din sinul omeniei. Autorea dice: „Femeia, care nu trăiește pentru iubirii sale, trăiește pentru patria și-i va fi viața încununată cu gloria. Iubirea de patria este o pasiune totuși așă de nobilă, că și iubirea de familia. Dar iubirea de patria se nu fie barbara față de alte popoare, se nu urască pre celelalte naționalități; căci adă trimu în eră fratietății (?) și toate naționalitățile sunt delipsă la compunerea armoniei omenesci, întocmai ca corderle unui instrumentu musicalu. Toată natiunea, care-si are geniul ei propriu și a ajunsu la unu gradu anumitu de cultura, reprezintă o idee în lumea ideală a omeniei.” — Recomandă apoi iubirea libertății și a legilor țării; acestu simțiu înse se dezvoltă numai într-unu statu liberu, între oameni liberi. Absolutismul este numai pentru sclavi. Libertatea se fie egală pentru toti.

Despre rolul femeii în societate tractă secțiunea XI, în care ni-se spune că, la împlinirea acestei misiuni, femeia trebuie să aibă două pasiuni: credința neclătită în progresu și iubire de oameni — umanitate — până la sacrificare de sine. Ea trebuie să fie gata în totu momentul a abdice, în favorul altor, la o diluță sa proprie, la plăcerile și interesele sale.

Superioritatea femeii consistă într-a-si pune toată puterea pentru fericirea de-apropelui. Cu câtu dăm mai multu, cu atât suntem mai avuți în moralitate. Binele se-lu facem mai antaiu în familia, apoi în societate, în omenime. Datorințele noastre către con-oameni sunt două: dreptatea și bunătatea, cari trebuie să se estindă asupra tuturor oamenilor. Stimă libertatea altora, averea și înțelepciunea lor; fă bine, foră a acceptă răsplata; respectă în totu omulu valoarea sa intrinsecă, foră de osebie de religia și limba!

În fine, în secțiunea XII, învetiamu din geneologia, că între om și alte ființe există unu feliu de frățietate, toti fiindu supuși legilor naturii. Omulu este numai unu membru în totalitatea fapturilor. Elu este superioru tutu-

roră; dar această superioritate se o exercite cu dreptate față de ființele subordonate lui, se nu abuzeze de puterea și înțelepciunea sa.

Din extractul acestuia se vede limpede, că postulatele și principiile relative la misiunea femeii, dezvoltate în opul d-șoarei Gerando, sunt deduse cu logica clară din pozițiunea femeii în familia. Carticic'a citată cuprinde prin urmare o sistemă teoretică indispensabilă pentru fetițele, cari se pregătescu a pasi din școală în viața practică. Se vede și de aici, că studiul educațiunii și alu sociologiei este neapăratu pentru fiacare femeie. Eca calea către viața educațiunii femeiesci! Unde lipsesc geneologi'a că filosofia practică a femeii, acolo educațiunea unei fete nu este completă, ori care se fie cultura ei intelectuală, morală și tehnică. Ar fi deci de dorit, că această disciplină se se primască dreptu studiu obligatu în toate institutele de fete mai mari, în anul din urma alu studiilor.

L.

Invetiamentul intuitiv în școlă populară.

De Ioan Dăriu.

Cursul I.

(Urmare).

Acum se venim la partea de capetenie, că adevărat de unde se luăm materia cea mai nimerită pentru invetiamentul intuitiv? Se se reprezenteze de nou gradul de dezvoltare, pre care se află copilul, cându intra pentru primă oară în odaia școlii. Spre scopul acestuia trebuie să se predee elevului cercul experienței lui de până aci, terenul facultății de reprezentare senzuală, că cea mai de aproape camera de proviziune a invetiamentului intuitiv. Togmai că și cându s'ar îndreptă la facultatea imaginatōre, pentru că casă părintească cu cele dimpregiuru, a fostu până acum cercul de privire alu copilului, aci se marginesc substrasul cunoștințelor lui. Dar de ore-ce acestuia este unu grad mai ușor alu invetiamentului intuitiv și primul moment alu instruirii cere, că se vorbim despre aceea ce se vede înainte ochilor elevului, de aceea se se ia că cea mai nimerită materie pentru primă instruire, cercul prezentu alu intuițiunii, adevărat școlii. Cine n'a observat la nise copii duși pentru primă oară într-unu locu necunoscutu, cum călătorescu cercetându și examinându spațiulu, cum privescu în giurul lor, cum contemplă cu admirare ce vedu nou și necunoscutu, și această materie e naturală și po-

trivita. De aci se pòte vedé, ca invetiatoriulu se contempleze cu elevii sei si se le arete mai antâiu odai'a scólei cu cele din ea, togmâi precum unu economu avutu ar' conduce pre unu strainu spre a-i aretá feluritele lui magazii implute cu totu feliulu de bucate, séu precum unu gradinariu si-ar' aretá gradin'a sa provediuta si cultivata cu totu feliulu de pomi roditori, cu feliurite legumi si cu totu feliulu de flori mirosiióre. Cându copii au cercetatu si esaminatu odai'a câte-va dile séu septemani, atunci ei trebuie se cunósca bine locul, unde au se remâna mai muli ani.

Cu acést'a ocaziune voiu se mai atragu atentiunea fratiloru invetiatori inca asupra unui punctu, ca adeca cei mai multi copii au calcatu pragulu scólei cu frica de ea si de invetatoriu, ce se plântéza in inimile lorú séu de catra parinti séu de catra fratini lorú mai mari. De aceea invetiatoriulu trebuie se se pórte fačia de ei amicabile si familiaru, cu cuvinte blânde, ca numai asia va puté delaturá acele representatiuni gresite si neincrederea fačia de invetatoriu si scóla, candu elu singuru se va convinge, cumca nu e adeveratu, ca scól'a si invetiatoriulu se fie pentru elu o frica séu o tortura, ci din contra se afle, ca invetiatoriulu e unu parinte bunu si scól'a unu locu de petrecere. Precum nu se pòte affá nici unu modu mai nimeritu de a sterpi superstitiunile nebune din poporu, totu asia nu se pòte aplicá nici unu mijlocu mai nimeritu de a delaturá din elevu frie'a de scóla si neincrederea in invetatoriu, decâtu o cunoscintia esacta cu amendoi.

Déca s'a esercitatu atentiunea si limb'a in acestu cercu de intuitiune, atunci se li se arete cá a dóu'a statiune mai de aprópe, cas'a parintésca si locul nascerii, unde elevulu nu mai are asia multu de a mai invetiá de nou, inse unde cu puterea fantasiei afla inca multu de indreptatu si de chiarificatu.

Cá se vorbimu mai scurtu, materi'a din invetiamentulu intuitivu va fi urmatórea, impartita in 5 cercuri de intuitiune; Cerculu I.: Scól'a, Cerculu II.: Cas'a parintésca, Cerculu III.: Corpulu omenescu, Cerculu IV.: Satulu séu orasiulu, Cerculu V.: Natur'a.

Acum dupa ce s'au desemnatu cercurile, din cari are se-si ia invetiamentulu intuitivu materi'a sa acomodata vietii scolare, familiare, cetatienesci si sociale, putemu trece la metoda séu tractarea lui.

A vorbi despre metoda séu form'a de tractare a invetiamentulu intuitivu pentru unu invetatoriu expertu, ar' fi pòte unu lucru superflu, inse nu me indoiescu, ca le va fi de unu mare folosu invetiatoriloru incipienti, caroru pòte nu li s'a pututu oferí destula ocaziune spre a-si puté capetá o deplina cunoscintia a invetiamentulu intuitivu. Spre scopulu acest'a me voiu margini prelánga urmatórele:

1. La propunere invetiatoriulu trebuie se-si ia o positiune nimerita, de unde se póta privi pre toti scolarii sei si se fie privitu de toti.

2. Se se pregátésca acasa pentru fiacare lectiune.

3. Vorbirea, respective conversatiunea cu scolarii se fia fluenta, familiara, usióra, placuta si atragatóre.

4. In propunere invetiatoriulu nu tine nimicu in mâna, afara de unu aratoriu, cu care voiesce se arate partile, form'a obiectulu de tractatu etc. séu tine in mâna insusi obiectulu, de se pòte.

5. Inasasi tractarea incepe simplu cu aretarea obiectulu, ce voimu a-lu tractá.

6. Pentru prim'a instruire se se ia totdeún'a numai acele obiecte, cari sunt destulu de mari spre a se puté vedé de catra toti scolarii dela locul lorú. De cumva necesitatea pretinde, cá se vorbimu si despre obiecte mai mici, atunci se se grijésca a se aretá scolariiloru in mai multe esemplare, cá celu puçinu 2, 3 scolari se poséda unulu in mâna. Déca inse copii nu sunt inca deplinu dedati la ordine si disciplina si cá prin aceea se nu se produca disordine in clasa, invetiatoriulu va face bine, déca va merge c'unu esemplaru séu dóue pe dinaintea tuturor scolariiloru, printre renduri. (Va urmá).

Din sinulu conferintieloru invetiatoresci.

Program'a

obiectelorú, ce se voru discutá in adunarea primei reuniuni filiale „Mariane“, tinende in Rebrisiór'a, Luni dupa „Duminec'a mironositiiloru“, adeca: in 17 Maiu a. e. stil. nou.

I. Prelegeri practice:

1. din religiune: „Preuventarea din rugaciunea Domnului“;
2. din invetiamentulu intuitivu: „Carabusiulu de Maiu“,
3. din computu: „Mesur'a patrata“;
4. se voru admite si alte tractate potrivite, ce se voru insinúá la timpulu seu.

II. Pertractarea altoru propuneri emanande din determinatiunile regulamentulu si a concluseru de mai inainte.

Dela presidiulu primei reuniuni filiale „Mariane.“

Naseudu, 20 Aprile 1880.

Cosm'a Anc'a,
presiedinte.

Iacobu Popu,
secretariu.

Bibliografia.

(Fine.)

3. Capu II. Modulu la impartirea materii catichetice 'lu espune in 7 sectiuni, si anume:

Sectiunea I. Limb'a catichetulu, adeca limbagiulu, in care are se predea materiile alese si insirate. Cá nota caracteristica pentru limb'a catichetulu, cere autorulu: curatie, regularitate, chiaritate, se fia otarita si cuviinciósa. Arata apoi, cari sunt insusirile limbei copilaresci, si ce feliu de cuvinte si espresiuni are catichetulu de folositu, si cari sunt de evitatu.

În secțiunea II. tractéza despre diversele metode și forme ale învățării catichetice. Metodul, dice autorul la pag. 156, sub care înțelege atât cursul la însirarea unui obiectu, cât și modul și totul la propunerea obiectului, — este analitic și sintetic. Forme deséna patru: erotometrică, acroamatică, tipică și euristică. Că cea mai potrivită formă, autorul deséna formă erotometrică, dar nu eschisivu. După ce se exprima și asupra naturii întrebărilor, arătându cum are a-se purtă catichetulu la deosebitele răspunsuri, ori la contra întrebările elevilor, trece în secțiunea a III-a la cultură a înțelgintii catichumenilor. Autorulu mai ține încă la dogmă facultăților spiritului, ba admite și facultăți religioase și morale. Pentru dezvoltarea acestora porcede de la cultivarea înțelgintii. Dezvoltarea înțelgintii o baséza pe intuițiune. Deosebesce facultatea intuitivă internă și esternă: „Puterea de a observă și de a cunoșce lucrurile cu ajutorulu simțurilor esterne, se numesce facultatea intuitivă esternă; puterea de a observă, ce se petrece în launtrulu nostru, se numesce facultatea intuitivă internă, ambele la unu locu se numesce facultatea închipuitivă séu imaginativă.“ Că produse, deosebesce închipuiri, concepute, idei. Caută apoi a arătă, ca procedură închipuirilor este de mare însemnatate pentru religiune (!?). Intuițiunile, dice ca se producă nemijlocitu prin înfașiosirea obiectulu, éř mijlocitu cu ajutorulu icónelor și prin comparare.

Intuițiunile interne încă se producă nemijlocitu prin observarea schimbărilor din launtrulu nostru, éř mijlocitu prin observare și comparare. După acestea espune o schiță de logică, arătându formele cugetării încependu de la „concepute până la concluziuni“, trece apoi în asia numită logică materială și arătă felurile de dovedii. Acést'a parte este în totu opulu, care mai puțin i-a succésu, din cauza că principiulu alesu este falsu; totu acestea sunt de disu și despre cultură a memorii și a vocii, cari le espune cu multu mai scurtu.

În secțiunea VI vorbesce despre esplicarea Evangeliilor și faptelor apostolice, precumu și despre propunerea istoriei biblice, éř în secțiunea a VII-a espune însasi catichesarea. „Scapulu catichesării este împartășirea cunoșcintii despre religiunea creștină și influință noastră asupra simțimentulu și asupra vocii auditorilor nostri“ (pag. 278). Arată, cine se caticheseze și unde, și concede acestu oficiu și învățătorulu, afara de preotu. Că parti ale catechesei desénuța: Intrarea séu esordiu, temă și avorbintă, închiearea séu epilogulu și rugăciunea. Că mijloc preparative desénuța: meditaerea, dispozițiunea catichetică și memorarea catechesei, éř că mijloc pentru conservarea celor învățate repetirea.

Facia cu cele din acestu capitu următoarele observări: Acést'a secțiune este partea cea mai slabă din totu opulu. Dar într'adeveru vorbindu, cele espuse aci nu au fostu delipsa. Într'o știință aplicativă, carea ar trebui se espuna principie speciale pentru unu obiectu órecare, — dezvoltări psihologice atât de generali și fragmentari nu sunt delipsa, pentru că nu potu avé folosu practic. „Catichetică“ de facia séu este menită pentru faptei caticheti, séu în mână profesorulu pentru candidatii de preotia. Dezvoltările logico-psihologice pentru cei de antaiu sunt prea puțin, de óre ce sunt neîntelése, pentru cei de alu doilea sunt prea multe, de óre ce le stă din ainte pedagogia generală cu principiele sale, și pastoră cu doctrinele sale. Dar este slabu acestu tractatu și pentru aceea, căci temelă, pe care este ziditu, se clătina. S'ar paré a fi espusu după

sistemulu lui Kant, numai câtu autorulu a tradusu reu „innere und äussere Wahrnehmung“ cu „intuițiunea internă și esternă.“ La intuițiune Kant i d'ce „Anschauung.“ Ce e dreptu, că ori și care filosofu cu deosebire logicu și psihologicu, trebe se tréca prin criticismulu lui Kant; înse autoritatea lui nu pôte se fia asia de mare, câtu se ne face a mai ține la aceea teoriă sterilă, ba chiaru periculósă, fiindu că e împedecătoare chiaru din punctu de vedere alu instrucțiunei.

O teoriă, carea mai ține la facultăți ale sufletulu și idei înasute, de cari dela reformă psihologii prin Herbarth și Benecke nu mai pôte fi vorbă, și dă numai unu testimoniu de paupertate spirituală și recurge la ele atunci, cându nu este în stare a esplică și află causă pentru unu fenomenu.

Nu este aci locul a-mi espune teoriă; dicu totuși, că punctulu de manecare se fia omulu că fiantia concretă psico-fizică și referință faptică dintre sufletu și corpu.

Din acést'a referință se potu esplică tóte fenomenele psihice, precum și continutulu conștiinței, și acestea numai cu ajutorulu alor două procese, alu percepțiunei și alu apperceptiunei, pe cari se baséza ori și ce cultura. Și aci autorulu a fostu determinatu de opurile folosite că îndreptariu.

Dar atari espuneri logico-psihologice, nici nu au nemicu de a face cu catichisatiunea. Sunt, e adevératu, ideile religioase continutulu alu conștiinței, dar la acele nu ajungemu prin închipuiri. Lasu că terminii folositi pentru diferitele forme logice nu sunt în usu nici chiaru la nemți dar autorulu apoi i-au și tradusu reu. Spre adevérea acestor'a, se binevoiesca a celor în pedagogiile de I. Popescu, de Barnuti, Dr. I. Puscariu, apoi logice de Maiorescu și Barnuti, precum și respectivulu capitu în Stilistică de Strajan.

Ce privește tractatul despre esplicarea evang., este dreptu, că fia care catichetu este convinsu, că înainte de tóte, aci trebe se-și iee punctulu de manecare. Înse harnicță lui se arătă în aplicarea acelor învățături la casuri obveniente concrete, precum și la diversele trebuințe dince ale credinciosilor sei, după diversele ocupațiuni. Spre scopulu acést'a este de lipsă, că elu se cunoșca și diversele metode ale esplicării. Și deca s'a arétatu trebuință a espune formele metodice ale catichesării, asia eră aci locul a espune și metodele esplicării recomandandu pe celu mai rationalu și practic.

Alte observări ar mai fi de facutu în cauze limbice și gramaticale. Diu autoru folosesce unii termini provinciali bucovineni, asia „insusii“ în locu de „insusiri“, „concepute“ pentru „concepte“, ghibaciu etc. Speru că la o alta edițiune va ține contu de natură limbii române, de și prin Bucovină nu prea este în modă. — Oplu Dsale este unu cástigu pentru literatură românească.

Peste totu fiindu acést'a carte cea de antaiu de felulu acést'a, nu putemu dice, că în parte nu a succésu, cu deosebire în catichesele de modelu; dar togmăi pentru-că e cea de antaiu, amu fi acceptatu, că antaiu se nu fia asia generală, ci se espuna și principiele speciale de catichesare și afara de școlele populare, la școlele reale, gimnasiale etc., éř a două: autorulu se țina mai strinsu la doctrină bisericească și la prescriesele acelea facia cu instrucțiunea. „Aceia“, dice Clemens Alexandrinulu (strom VII. 16) „cari nisnescu spre ajungerea celor mai înalte scopuri, nu voru încetă cautandu adevérulu, nisindu alu dovedii pre acéla din s. scripturi.“ Éř Herbarth d'ce: „Mittelbar zu nützen wünscht jeder Denker; aber auf Kosten der Wahrhaftigkeit kann er nicht dahin streben.“

N a s e u d u, Septembrie 1879.

G. Plefosu.